

شناسایی عوامل، اثرات، ارتباطها، فرایندها و اولویت گذاری فشارها با رویکرد DPSIR به منظور برنامه ریزی مدیریت حوزه آبخیز بنکوه با مشارکت ذینفعان محلی

احسان الوندی^{1*}، امیر سعدالدین²، واحدبردی شیخ²

1- نویسنده مسوول: دانشجوی دکتری علوم و مهندسی آبخیزداری، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان

2- دانشیار گروه آبخیزداری دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان

چکیده

آبخیز بنکوه از حوضه‌های مهم و در عین حال بحرانی از نظر تغییرات مدیریت اراضی همچون تخریب مراتع، اقدامات کشاورزی نامناسب و غیراصولی و توسعه ناپایدار به‌ویژه در اراضی شیب‌دار و مناطق کوهستانی به شمار می‌رود. بنابراین به منظور غلبه بر مشکلات حوضه، کاهش فشارها و بهبود وضعیت سیستم ارائه راهکارهای مختلف ضروری به نظر می‌رسد. بدین منظور در این تحقیق با استفاده از رویکرد DPSIR به شناسایی مشکلات حوضه و روابط علت و معلولی بین عوامل تأثیر گذار بر وضعیت حوزه آبخیز بنکوه با مشارکت ذینفعان محلی پرداخته شد. سپس با استفاده از نتایج کارگاه‌ها و همچنین جلسات و نظرات کارشناسان، فشارها از لحاظ اهمیت و فراوانی آن‌ها در وضعیت‌های مختلف اولویت‌بندی شدند. در نهایت با توجه به امتیاز هر راهکار از فشار مربوطه و فراوانی راهکارها در هر فشار، راهکارها بر اساس اهمیت اولویت‌بندی شدند. نتایج حاصل از تحلیل رویکرد DPSIR نشان داد، مهمترین فشارهای دخیل در حوزه آبخیز بنکوه، تصرف و تغییر کاربری اراضی و از بین بردن پوشش گیاهی و همچنین بهره‌برداری بیش از حد ظرفیت منابع آب (سطحی و زیرزمینی) هستند. شایان ذکر است، راهکارهای عملیات بیومکانیکی جهت ذخیره نزولات، اصلاح بیولوژیکی مراتع و فرهنگ سازی و آموزش گردشگران و مردم محلی از بین راهکارهای پیشنهادی رتبه‌های اول تا سوم را به خود اختصاص دادند. بنابراین به منظور مدیریت بهتر حوزه‌های آبخیز و دستیابی به توسعه پایدار باید به راهکارهای عملیات بیومکانیکی جهت ذخیره نزولات، اصلاح بیولوژیکی مراتع و فرهنگ سازی و آموزش گردشگران و مردم محلی بیشتر از راهکارهای دیگر توجه شود و در دستور کار مدیران و برنامه‌ریزان قرار گیرد و نتایج آن مورد پایش و ارزشیابی قرار گیرد.

واژگان کلیدی: مدیریت جامع حوزه آبخیز، رویکرد DPSIR، حوزه آبخیز بنکوه.